

Overordnede retningslinier

Forebyggelse af
seksuelle krænkelser og overgreb brugere / beboere imellem

Voksen handicap og psykiatriområdet

Forord

Ballerup Kommune har som konsekvens af kommunalreformen fået flere tilbud målrettet borgere med nedsat fysisk og eller psykisk funktionsevne eller psykisk sygdom. Der har efterfølgende vist sig behov for udarbejdelse af fælles overordnede retningslinier. Disse danner rammen for forebyggelse af seksuelle krænkelser og overgreb beboere / brugere imellem i dag- og botilbud under Ballerup Kommune.

For nogle funktionshæmmede borgere gælder, at de udviklingsmæssigt er et sted fysisk og et andet sted mentalt. Når man kan mærke kroppen længes og ens forstand ikke er udviklet alderssvarende – så giver det problemer. Måske udfolder man så sin seksualitet på uheldig vis.

For at forebygge seksuelle krænkelser og overgreb - og hvor såvel den krænkede som krænkeren er beboer / bruger i tilbuddet - er det vigtigt at kunne tale åbent om seksualitet. Erfaringer viser, at for at kunne bidrage til at forebygge seksuelle krænkelser og overgreb er det vigtigt med et åbent miljø, hvor medarbejdere og beboere / brugere kan tale om emnet. Det er vigtigt, at medarbejdere ikke står alene med en sag, hvis en seksuel krænkelse eller overgreb sker. Det er vigtigt, at der foreligger retningslinier for handling.

At tale åbent om og forholde sig til seksualitet og herunder ikke mindst give rådgivning og støtte til beboere / brugere kan virke forebyggende på u hensigtsmæssig eller helt uacceptabel seksuel adfærd.

Seksualitet er en integreret del af ethvert menneskes personlighed og et basalt behov – uanset handicap. Seksualitet er individuel og forskellig i forskellige livsfaser. Derfor er det nødvendigt i det enkelte tilbud inden for voksen handicapområdet at drøfte beboeres / brugeres lyster og behov med udgangspunkt i livssituationer, funktionsniveau, kultur, religion, ønsker, følelser og grænser. Det er ligeså nødvendigt på det enkelte sted generelt at drøfte normer og praksis.

En række spørgsmål danner grundlag for drøftelserne. For eksempel spørgsmål om:

- *Hvor går grænserne?* Hvordan støttes beboere / brugere i at få et seksualliv. Hvor meget skal personalet hjælpe dem i forbindelse med deres seksualitet?
- *Hvem skal give vejledning og oplæring?* I hvilket omfang og i hvilke situationer vil personalet hjælpe? I gældende ministeriel vejledning om seksualitet uanset handicap er der en beskrivelse af, hvordan man af hensyn til retssikkerheden sikrer sig det nødvendige mundtlige eller skriftlige samtykke fra beboeren i forhold til for eksempel at yde seksualvejledning og oplæring.
- *Hvornår er adfærd uacceptabel?* Hvilken adfærd accepteres i fælles offentligt rum – og hvad forstår man ved problematisk eller uacceptabel adfærd? Hvornår er adfærd krænkende for andre brugere, beboere og personale? Hvornår skal en beboer hjælpes fra det fælles til sit private rum? Hvad skal personalet gøre, hvis beboere har andre grænser for intimitet og seksualitet end personalet?
- *Privatliv skal respekteres – men hvor langt?* Respekt for det private rum er essentielt. Personale skal respektere, at det er beboerens hjem, hvor det er beboerens egne normer og regler som gælder. Men hjemmet er også personalets arbejdsplads. Hvordan håndterer man som personale, at beboere udøver deres seksualitet, mens personale er til stede?
- *Hvordan sikres personalets grænser?* Hvordan håndteres seksuelle tilnærmelser fra en bruger / beboer over for personale og hvordan kan personalets egne grænser respekteres? Hvordan sikres, at personalets grænser for, hvad de ønsker at medvirke til eller hvilken adfærd de skal acceptere ikke overskrides?
- *Hvilke regler skal gælde for personale?* Skal der være regler for, hvordan personalet må gå klædt? Må man for eksempel kramme, kærtegne og kysse beboere på håret og på kinden? Hvordan med anden berøring ved behov for hjælp til personlig hygiejne?

- *Hvordan forholder personalet sig til seksualitet hos beboere uden verbalt sprog?* Hvordan kan man som medarbejder være sikker på, at man forstår det behov, beboeren forsøger at udtrykke – og ikke misforstår og dermed kommer til at overskride beboerens grænser?
- *Skal pårørende informeres?* Hvordan forholder man sig til seksualitet i forhold til pårørende? I hvilke situationer skal pårørende inddrages?

Netop drøftelse af normer og regler for brugeres og eller beboeres seksuelle adfærd skal ligge til grund for tilbuddets udarbejdelse af egen praksis. Egen praksis skal være sammenhængende med disse overordnede retningslinier. Skulle seksuel krænkelse eller overgreb alligevel ske skal der ske anvendelse af de administrative procedurer og indberetnings- og vejledningsmateriale, som er udarbejdet.

Disse overordnede retningslinier, skema- og indberetningsmateriale m.v. gøres tilgængelige i IT version på afdelingen Job & Familie og tilbuddenes hjemmeside.

Denne pjece er resultatet af et forløb, der har involveret administrationen og Dag- og Døgntilbud under afsnittet Handicap & Psykiatri i Job & Familie. Derudover har repræsentanter fra *"Forældreforeningen til handicappede børn"* bidraget til såvel disse overordnede retningslinier som til indberetnings- og vejledningsmateriale. Dermed har foreningen haft medindflydelse på det samlede materiale.

Materialet har været forelagt i Handicapråd og i Socialudvalget i 2008.

Om de overordnede retningslinier

Formål

I FN's standardregler om lige muligheder for handicappede understreges det, at mennesker med nedsat funktionsevne skal have mulighed for at opleve deres egen seksualitet og have seksuelle forhold på linie med andre mennesker og, at de i denne forbindelse skal støttes gennem lovgivning samt med relevant rådgivning.

Ballerup Kommunes overordnede retningslinier for voksen handicapområdet skal bidrage til at skabe et fælles værdi- og regelsæt i arbejdet i kommunens uddannelses-, beskæftigelses- og personstøttetilbud samt i aktivitets- og samværstilbud og botilbud målrettet borgere med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og psykisk syge.

Retningslinierne er udarbejdet med forebyggende sigte og handler overordnet om den enkelte handicappedes rettigheder, personalets rettigheder og forpligtelser, men også retningslinier for personalets adfærd og arbejde for at mindske risikoen for, at en medarbejder bliver anklaget for at have krænket en bruger / beboer. Tillige retningslinier for handlinger, hvis en bruger / beboer er udsat for krænkelse eller overgreb og krænkeren selv er bruger / beboer.

At have kendte retningslinier skaber bedre opgaveløsning i situationer, som kræver handling.

De enkelte tilbud inden for voksen handicapområdet forholder sig aktivt til retningslinierne ved at tage stilling til, hvordan disse omsættes og implementeres lokalt. Det er vigtigt, at retningslinierne er kendt af målgrupperne.

Målgrupper

Den primære målgruppe er unge og voksne borgere i Ballerup Kommune og fra andre kommuner og som er brugere af og / eller beboere i kommunens tilbud inden for voksen handicapområdet. Derudover henvender retningslinierne sig til pårørende til brugere og beboere - og ikke mindst til ledelse og medarbejdere i de enkelte tilbud.

Handicapbegreb

Handicapbegrebet er beskrevet i kommunens handicappolitik. Handicappede er borgere, som har nedsættelse af en eller flere funktioner. Der kan være tale om så forskellige handicap som psykisk udviklingshæmning, hjerneskade, bevægelseshandicap, psykisk sygdom eller kombinationer heraf. Fælles for borgere med handicap er, at deres funktionsnedsættelse gør det vanskeligt for dem at klare sig i situationer, hvor der ikke er taget hensyn til funktionsnedsættelsen.

Vejledning om seksualitet – uanset handicap

Socialministeriets vejledning fra 2001 er fortsat gældende. Vejledningen skal både sikre handicappede og medarbejders rettigheder. Vejledningen indskærper, at mennesker med nedsat funktionsevne skal have mulighed for at opleve deres egen seksualitet og have seksuelle forhold på linie med andre mennesker og, at pædagoger og andre medarbejdere på det sociale og sundhedsfaglige område skal støtte dem i det.

Samtidig angiver vejledningen en række retningslinier, der kan bruges i det dilemmafyldte arbejde med seksualitet.

Formålet med vejledningen er:

at beskrive den støtte og hjælp, der kan ydes til personer med nedsat fysisk og eller psykisk funktionsevne

at oplyse hjælpepersoner om, hvilke forpligtelser og rettigheder de har i forhold til at yde støtte og hjælp til seksualitet

at beskrive de retlige rammer, så både hjælpepersoner og personer med nedsat fysisk og eller psykisk funktionsevne kan være trygge ved henholdsvis at give og modtage hjælp

at angive nogle pædagogiske retningslinier, der kan afklare nogle af de tvivlssituationer, som hjælpepersoner kan stå i, når de skal give oplæring, støtte og hjælp til seksualitet

Retningsliniernes fokusområder

Tryghed

Brugere og beboere og deres forældre / pårørende skal føle tryghed ved at være brugere eller beboere i kommunens tilbud målrettet borgere med (betydelig) nedsat fysisk / psykisk funktionsevne. Der skal være mest mulig sikkerhed for, at ingen udsættes for seksuelle krænkelser eller overgreb. Sker krænkelse eller overgreb skal der være tillid til professionel håndtering.

Personalet har også brug for et trygt arbejdsmiljø. I deres virke skal de mindske risikoen for, at en medarbejder bliver anklaget for at have krænket en bruger / beboer.

Kommunikation

En væsentlig opgave for personalet er at yde vejledning og støtte også i forhold til seksualitet. Personalet skal sikre, at man kan snakke om seksuelle emner ligesom det er vigtigt at lære brugere / beboere at respektere egne og andres personlige grænser.

Værdier og holdninger

At fastlægge gode retningslinier for, hvordan vi omgår hinanden er vigtigt set i et forebyggende perspektiv. Det være sig medarbejdere imellem, brugere / beboere imellem eller medarbejdere og brugere / beboere imellem.

Undervisning og information

Medarbejdere skal kende gældende lovgivning og de skal have redskaber til at handle. Unge / voksne med handicap skal kende deres rettigheder og have kendskab til samværsregler, men også have kendskab til strafbare handlinger og konsekvenser.

Handling ved seksuel krænkelse eller overgreb

Personalet skal kende og handle efter gældende procedurer og retningslinier i tilfælde af, at seksuel krænkelse eller overgreb sker på en bruger / beboer.

Tryghed

Unge og voksne med nedsat fysisk og eller psykisk funktionsevne som er i kommunens dag- og botilbud eller uddannelsestilbud befinder sig i netop disse tilbud for at modtage personlig omsorg, pleje og støtte eller modtage undervisning og indgå i en udviklings- og læringsproces. I alle tilfælde skal der være oplevelse af tryghed, mens de er i Ballerup Kommunes tilbud.

Ballerup Kommunes værdigrundlag for handicaparbejdet i kommunen er i forhold til mødet med borgeren:

- Værdighed
- Tolerance
- Ansvarlighed

Dette gøres i dialog med borgeren, hvor der ydes en rettidig indsats i et rum præget af tillid, kreativitet, respekt og nærvær.

Det enkelte tilbuds professionelle medarbejdere er alene via deres ansættelse forpligtede til at skabe trygge rammer og mest muligt forebygge, at seksuelle krænkelser eller seksuelle overgreb sker mellem brugere / beboere.

Respekten for det enkelte menneske, dets livssituation, værdier og normer, herunder også seksualitet, er væsentlig at have for øje, når tilbuddet om hjælp og støtte tilrettelægges og gives. Der kan imidlertid være situationer, hvor det er nødvendigt at gribe ind i en brugers / beboers råderet og personlige frihed. Dette vil være tilfældet i forbindelse med uacceptabel og ulovlig seksuel adfærd. Seksuel adfærd, der sker mod en anden persons vilje eller er til skade for andre, hører under straffelovens bestemmelser og er strafbar.

Der kan være tale om personer, som har svært ved at sætte deres personlige grænser i forhold til seksualitet, og nogle personer kan samtidig have svært ved at forstå konsekvenserne af deres handlinger.

Der er også personer, som i det offentlige rum har en seksuel adfærd, som er problematisk, anstødelig eller ulovlig.

Pårørende kan have svært ved at håndtere og forstå et nært familiemedlems ukontrollerede seksuelle adfærd. For nogle pårørende kan det virke så anstødeligt, at de helt afviser rigtigheden af den meddelte adfærd.

For Ballerup Kommune er det vigtigt, at brugere og beboere og deres forældre / pårørende skal føle tryghed ved at være i kommunens tilbud målrettet borgere med (betydelig) nedsat fysisk / psykisk funktionsevne. Der skal være mest mulig sikkerhed for, at ingen udsættes for seksuelle krænkelser eller overgreb. Sker krænkelser eller overgreb skal der være tillid til professionel håndtering.

Tilbuddet er personalets arbejdsplads. For Ballerup Kommune er det også vigtigt, at der tages hånd om personalets sikkerhed og tryghed. At der i personalets adfærd og arbejde er mindst mulig risiko for, at en medarbejder udsættes for anklage om at have seksuelt krænket en bruger eller beboer.

Mål

- Ballerup Kommune tilbyder rammer i sine tilbud, der gør, at brugere og beboere med handicap oplever livskvalitet og har mulighed for et godt og trygt hverdagsliv.
- Pårørende er trygge ved, at deres nærmeste er brugere eller beboere i kommunens tilbud.
- Retningslinier og handlingsmæssige procedurer i tilfælde af seksuel krænkelse eller overgreb er kendte af brugere / beboere, pårørende og personale og der er tillid til personalets faglighed og handlekraft i eventuelle situationer.
- Personalets værnemidler for at undgå anklager om at have krænket en bruger eller beboer er nedskrevet og kommunikeret til brugere / beboere, pårørende og andre relevante fagprofessionelle.

Kommunikation

En væsentlig opgave for personalet er at yde såvel generel som individuel vejledning og støtte også i forhold til seksualitet.

Det er vigtigt, at personalet i de forskellige tilbud skaber et positivt og åbent miljø for henvendelser og kommunikation omkring seksualitet. I et forebyggende perspektiv er det vigtigt, at tilbuddets kultur indbyder til åbenhed om, at man kan tage emnet op og, at personale udviser den fornødne fortrolighed. Det er tilsvarende vigtigt, at personale er bevidste om de forskellige signaler, der kan relatere sig til et behov for at drøfte seksuelle spørgsmål og, at signalerne tages alvorligt.

Det er således det enkelte tilbud, der er ansvarlig for, at de personer, der måtte have behov for det, kan få den fornødne vejledning og information. Den kan enten stilles til rådighed af tilbuddet selv eller ved at tilbuddet anviser / tilbyder eksterne vejledningsmuligheder.

Nogle personer vil have vanskeligt ved at tage emnet op, fordi det er meget personligt eller de har måske svært ved at udtrykke sig verbalt. Dette stiller krav til personalet om at have opmærksomhed på, om en person gennem sit kropssprog eller sin adfærd udsender signaler, der kan betyde, at personalet bør tage emnet op.

Særligt i kommunikationen med borgere med handicap kan det være vigtigt at anvende forskellige formidlingsmåder og målrettede informationer. Borgere med handicap kan mangle verbalt sprog, have læsevanskeligheder eller andre vanskeligheder med at kommunikere. Det er virkeligheder, som personalet skal forholde sig til også i forhold til kommunikation og information omkring seksualitet.

For nogle personaler kan det være svært at vejlede og støtte andre personer omkring seksualitet. Det er et emne, der kan gå tæt på ens eget liv og måske overskride ens egne personlige grænser. En måde at håndtere det på er at tage emnet op sammen med kollegerne. I fællesskab at drøfte retlige problemstillinger, etiske dilemmaer og andre af de ofte svære overvejelser, der kan knytte sig til temaet. Gennem en åben dialog sættes der ord på de ting, der kan være svære at tale om.

Ballerup Kommune prioriterer godt samarbejde med pårørende. God og relevant kommunikation fremmer det gode samarbejde baseret på dialog og information.

Mål

- I kontakten med brugeren / beboeren omkring seksualitet har personalet en særlig opmærksomhed på kommunikative funktionsnedsættelser og redskaber, der kan fremme kommunikationen.
- Kommunikationen omkring individuel vejledning og støtte er målrettet.
- Tilbuddet sørger for, at dets kultur indbyder brugere / beboere og pårørende til åben dialog om seksualitet, herunder emner som relaterer sig til temaet.
- Information omkring seksualitet er målrettet, nødvendig og tilgængelig.
- Personalet har rum for diskussion af retlige rammer, etiske dilemmaer og om der er brug for mere uddannelse, supervision og hjælp udefra.
- I det enkelte tilbud indgår Bruger / Pårørenderåd og bestyrelser i kommunikationen om og udarbejdelsen af tilbuddets strategi og handleplan til udmøntning af disse overordnede retningslinjer.

Værdier og holdninger

Mennesker med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har de samme grundlæggende behov og rettigheder som andre mennesker. Dette menneskesyn er en væsentlig del af servicelovens værdigrundlag.

En af de gennemgående målsætninger i serviceloven er at skabe så normale vilkår og livsbetingelser som muligt for mennesker med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Et væsentligt formål med den sociale indsats er at forbedre den enkeltes sociale og personlige funktion samt udviklingsmuligheder. Samtidig skal indsatsen være med til at forbedre mulighederne for den enkeltes livsudfoldelse – blandt andet gennem kontakt og samvær med andre mennesker. I disse bestræbelser indgår også spørgsmål om støtte og hjælp i forbindelse med seksualitet.

I lighed med andre kan personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne have problemer med deres seksualitet bestående i for eksempel: manglende kendskab til egen seksualitet, manglende kendskab til partners seksualitet eller problemer med at være tæt sammen med et andet menneske.

I arbejdet er det naturligt også at drøfte personalets egne normer og adfærd, men selv om man i det pædagogiske arbejde bruger sin egen person som ”arbejdsredskab” er det vigtigt at huske, man er professionel og at reflektere over både egen og andres adfærd og handlinger. En åben dialog er med til at sikre, at man i hverdagen ikke kommer til at overskride brugernes / beboernes ønsker og, at personalets grænser og normer respekteres,.

At fastlægge gode retningslinier for, hvordan man i det enkelte tilbud omgår hinanden er vigtigt set i et forebyggende perspektiv. Det være sig medarbejdere imellem, brugere / beboere imellem eller medarbejdere og brugere / beboere imellem. Dette er ikke mindst vigtigt ud fra viden om, at mennesker med handicap har særlig stor risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb. Et seksuelt overgreb er lige så traumatisk for et menneske med handicap som for alle andre.

Mål

Personalet ved:

- hvordan de skal tale med brugerne / beboerne om seksualitet
- hvordan man bedst kan lære brugerne / beboerne, hvad deres rettigheder er og hvordan de kan undgå krænkelser eller overgreb
- om tegn og signaler på seksuelle krænkelser eller overgreb og ved, hvordan de skal handle
- hvordan man håndterer en situation, hvor krænkeren er en anden bruger / beboer
- hvilke tegn, der er på, at en bruger / beboer er seksuelt krænket eller været udsat for seksuel overgreb
- Personalet inddrager brugerne / beboerne i udarbejdelsen af tilbuddets samværsregler

Undervisning og kursus

Unge / voksne med handicap skal kende deres rettigheder og have kendskab til samværsregler, men også have kendskab til strafbare handlinger og konsekvenser.

De fleste psykisk udviklingshæmmede vil udvikle deres seksualitet. Da de psykisk udviklingshæmmede sjældent er jævnt hæmmet i deres udvikling, kan det derfor nogle gange være vanskeligt at vurdere om en adfærd er udtryk for en seksualitet. Og hvis det drejer sig om en seksuel adfærd, er det så en seksualitet, der svarer til pågældendes kronologiske alder eller på pågældendes lavere funktionsalder?

Den følelsesmæssige side af seksualitet kræver ofte en mulighed for indsigt i sit eget følelsesliv og kræver også forståelse for samhørighed, hvis seksualiteten skal udfoldes sammen med et andet menneske. Disse forhold kan være problematiske for de psykisk udviklingshæmmede med et udviklingsniveau svarende til barnealderen, hvor barnet stadig sætter sig selv og egne ønsker væsentligt højere end hensynet til andre og deres behov.

Det kan være svært for den fagprofessionelle, der er knyttet til pågældende borger alene at vurdere, hvad en adfærd egentlig er udtryk for. En adfærd, der indebærer nøgenhed, berøring af kønsorganer eller berøring af andres organer betragtes almindeligvis som en seksuel adfærd, når det er et aldersmæssigt voksent menneske, som udfører handlingerne. Det kan dog også være en småbarnlig adfærd, der ikke helt kan sammenlignes med voksensexualitet.

Men uanset om en adfærd er udtryk for en seksualitet på et mere umodent funktionsniveau. eller adfærden svarer til den kronologiske voksenalder, så er der ofte brug for en vejledning for at adfærden ikke bliver en uhensigtsmæssig adfærd.. Der er tale om en adfærd, som bør korrigeres.

Ballerup Kommune har et medansvar for at sikre unge og voksne borgere med handicap undervisningsforløb også omkring seksualitet. Det kan enten dreje sig om, at vedkommende skal have en seksualvejledning, opøves i seksuel tilfredsstillelse, belæres om seksualitetens private rum, forklares om hensynet til en partner i de seksuelle sammenhænge eller andre forhold af det seksuelle aspekt.

Også grupper af brugere / beboere kan have behov for undervisning udover den, som er givet i folkeskolen. Derudover kan vejledning og støtte gives i henhold til gældende ministerielle vejledning.

Medarbejdere skal kende gældende lovgivning og de skal have redskaber til at handle. Derudover skal personale mest muligt kunne afkode den enkelte borger og omsætte afkodningen til konkrete handlinger. Det er derfor vigtigt, at personale inden for området er indforstået med at vejlede, støtte og hjælpe i forhold til seksualitet.

Mål

- Seksualundervisning indgår i undervisningsplanen og delemner gentages og udbygges på hvert klassetrin for at sikre, at stoffet bliver en integreret del af elevens personlighed.
- Kommunens udbyder af ungdomsuddannelse til unge med særlige behov sikrer seksualundervisning og vejledning som en integreret del af sit tilbud.
- Klubber og andre aktivitets- og samværstilbud giver vejledning ved behov.

- I kommunens tilbud arbejdes forebyggende i forhold til seksuelle krænkelser eller overgreb. Dette gøres blandt andet ved, at personalet tilegner sig viden på området.
- Personale i kommunens tilbud kender gældende lovgivning, herunder vejledning nr. 36 af 28/02/2001 om ”Vejledning om seksualitet – uanset handicap” og er dermed vidende om, hvilke forpligtelser og rettigheder de har i forhold til at yde støtte og hjælp til seksualitet
- Kommunens tilbud kender seksualvejlederne, deres opgaver og aftaler om faglig støtte, herunder undervisnings- og kursusforløb. Vejlederen kan også hjælpe med at finde litteratur, spil og film om emnet.

Handling ved seksuel krænkelse eller overgreb

Ballerup Kommune accepterer ikke seksuelle krænkelser eller seksuelle overgreb i sine tilbud eller i tilbud, med hvem driftsoverenskomst er indgået. Får man viden eller har mistanke om seksuelle krænkelser / overgreb, har man ret og pligt til at skride ind.

Grænsen mellem krænkelser eller overgreb og seksuelle eksperimenter kan være hårfin og afhænge af den enkeltes behov og grænser. Det, den ene part synes er helt ”normalt” opfatter den anden måske som ubehageligt og krænkende.

Der er meget stor forskel på, hvad den enkelte synes er acceptabelt og uacceptabelt. Det vigtigste er at kunne sætte grænser, så man kan sige nej og stop og dermed forebygge en seksuel krænkelse eller et seksuelt overgreb brugere / beboere imellem.

Personalet skal kende og handle efter gældende retningslinier og følge procedurer i tilfælde af, at seksuel krænkelse eller overgreb sker på en bruger / beboer og hvor krænkeren er en anden bruger / beboer samme sted.

Hvad gør man, når det er sket?

- Hvordan handler man på et signal om krænkelse eller overgreb?
- Hvordan støtter personalet i praksis en bruger / en beboer, der har været udsat for en seksuel krænkelse eller et seksuelt overgreb?
- Hvem støtter pågældende og hvori består støtten?

Hvor skal hjælpen komme fra?

- Hvordan håndterer man en situation, hvor en bruger / en beboer har begået en seksuel krænkelse mod en anden bruger / beboer?
- Hvordan tilrettelægger personalet indsatsen i forhold til den formodede krænker – og er der behov for hjælp?
- Hvor skal hjælpen komme fra?

Hvordan med de pårørende?

- til den krænkede
- til den formodede krænker

Spørgsmålene kan være mange. Behovet for hjælp fra seksualvejleder kan være nødvendigt.

Mål

- Alle tilbud inden for voksen handicap området i Ballerup Kommune implementeres og forankres udarbejdede retningslinier og administrative procedurer.
- Brugere og pårørende indgår som interessenter i forankringsprocessen.
- Alle tilbud inden for voksen handicap området inddrager tilbuddets bruger / pårørende råd eller bestyrelse i udarbejdelse af samværsregler for tilbuddet.
- Kommunen har en særlig opmærksomhed på forældres behov for generel information og personlig samtale, herunder samtale, hvor begge forældrepar deltager samtidig.